

Zakres koncepcji zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego dla obszaru Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Elbląsko-Żuławskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów leśnych

Mariusz Kistowski, Jarosław Mytych

Abstrakt. Celem opracowania jest stworzenie dokumentu porządkującego często chaotyczną infrastrukturę oraz niekomplementarne (w zależności od zarządzającego) działania w tej przestrzeni. Zgromadzone w trakcie prac nad dokumentem dane zostaną poddane analizie, efektem której będzie ocena różnych aspektów dotyczących środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz zagospodarowania przestrzennego z punktu widzenia możliwości rozwoju turystyki a następnie diagnoza uwarunkowań i stanu rozwoju turystyki w LKP. Efektem finalnym prac będzie „Koncepcja” obejmująca: wskazania dotyczące optymalnych lokalizacji wiodących form turystyki i rekreacji; opis modelu zarządzania rozwojem turystyki na obszarze LKP; wskazanie obszarów możliwych do rozwoju nowego zagospodarowania turystycznego; wskazanie obszarów i obiektów, w obrębie których konieczne jest ograniczenie lub likwidacja zagospodarowania lub ruchu turystycznego; wskazanie tras turystycznych niezbędnych do wytyczenie poza lasami, w celu uzyskania spójności przestrzennej tych tras w obrębie całego LKP; wytyczne dla dokumentów z zakresu planowania przestrzennego. Dokumentem wdrażającym wskazania Koncepcji będzie „Program działań w zakresie rozwoju turystyki na terenie LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie na lata 2017-2036”.

Słowa kluczowe: infrastruktura turystyczna, zagospodarowanie turystyczne, turystyka i rekreacja, porządkowanie przestrzeni

Abstract. The scope of the concept of recreation and tourism development for the area of the Promotional Forest Complex Lasy Elbląsko-Żuławskie with particular emphasis on forest areas. The aim of the study is to create a document ordering the often chaotic infrastructure and non-complementary (varying between the managers) actions in this area. The data gathered during the work on the document has been analyzed, the result of which will be valorization of various aspects of the natural and cultural environment and spatial planning in terms of opportunities for tourism development and diagnosis of conditions and the state of development of tourism in the Promotional Forest Complex Lasy Elbląsko-Żuławskie. The final effect of the work will be a “concept”, comprising of identifying optimal locations for the leading forms of tourism and recreation; a description of the governance model for the development of tourism in the area of Promotional Forest Complex

Lasy Elbląsko-Żuławskie; identifying areas of possible development of new tourism development; identifying areas and objects within which it is necessary to reduce or liquidate tourism development; indication of hiking trails necessary to lay outside forests, in order to achieve spatial consistency of these routes throughout the Promotional Forest Complex Lasy Elbląsko-Żuławskie; guidelines for documents concerning spatial planning.

Keywords: tourist infrastructure, tourism development, tourism and recreation, organizing space

Wstęp

Coraz częściej spotykamy się z problemami związanymi z rosnącym znaczeniem obszarów leśnych jako miejsca uprawiania różnorodnych form aktywności fizycznej człowieka. Dlatego jednym z projektów realizowanych w 2014 i 2015 r. w ramach zadań „Jednolitego Programu Gospodarczo-Ochronnego LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie” jest opracowanie „Koncepcji zagospodarowania rekreacyjno-turystycznego dla obszaru Leśnego Kompleksu Promocyjnego Lasy Elbląsko-Żuławskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów leśnych”.

Celem opracowania jest: stworzenie dokumentu porządkującego często chaotyczną infrastrukturę oraz niekomplementarne (w zależności od zarządzającego) działania w tej przestrzeni, standaryzacja często niespójnej wizualnie infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i edukacyjnej na płaszczyźnie: obszar leśny/ nieleśny, jak i na linii: obiekty istniejące/projektowane, hierarchizacja działań w przestrzeni turystyki na zadanym obszarze.

Projekt realizowany jest ze środków Funduszu Leśnego przez wyłonione w ramach ogłoszonego konkursu Biuro Urządzania Lasu w Gdyni wspierane przez ekspertów zewnętrznych. Zasięg przestrzenny opracowania obejmuje cały LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie, łącznie z obszarem administracyjnym Nadleśnictwa Elbląg o powierzchni 1864 km². Na jego obszarze grunty leśne znajdujące się w zarządzie Lasów Państwowych zajmują 188,2 km².

Metodyka opracowania koncepcji

Etap I. Ten etap obejmował zgromadzenie informacji dotyczących zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz o atrakcjach turystycznych umieszczonych we wcześniej stworzonych zbiorach danych, takich jak: bazy danych (np. Bank Danych Lokalnych, GUS). Ponadto uwzględniono opracowania wykonane przez organy samorządu terytorialnego, lokalne organizacje i stowarzyszenia działające na rynku turystycznym, organy administracji ochrony przyrody i obszarów chronionych, Lasy Państwowe, Urząd Morski, itd. Uzyskane dane stanowiły podstawę dla przygotowania wstępnego raportu uwarunkowań i stanu rozwoju turystyki analizowanego obszaru. W szczególności kwerendzie podlegały opracowania strategiczne i planistyczne takie jak: studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin; miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego; strategie rozwoju

społeczno-gospodarczego gmin, powiatów i województw; strategię rozwoju turystyki sporządzane dla różnych obszarów odpowiadających granicom administracyjnym lub spójnych funkcjonalnie; plany rewitalizacji miejscowości; plany ochrony lub zadań ochronnych obszarów chronionych ustanowionych na podstawie Ustawy o ochronie przyrody (rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary Natura 2000); inne opracowania zawierające informacje dotyczące stanu zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz atrakcji turystycznych oraz planów w zakresie rozwoju tych elementów (np. plany urządzania lasu).

W zakresie zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego, baza danych zebrana podczas prac pierwszego etapu obejmowała informacje o: bazie noclegowej (według typologii stosowanej przez GUS w uszczegółowieniu odpowiadającym specyfice obszaru opracowania) z określeniem liczby miejsc noclegowych, standardu, sezonowości, wyposażenia uzupełniającego; infrastrukturze wspomagającej realizację turystyki i wypoczynku (w przewadze o charakterze powierzchniowym): w tym o obiektach gastronomicznych (z określeniem typu, liczby miejsc i sezonowości ich funkcjonowania); liniowej infrastrukturze turystyczno-rekreacyjnej: szlakach i trasach turystycznych (z podziałem na rangę przestrzenną szlaku, z informacją dotyczącą ich przebiegu oraz oznakowania i wyposażenia w infrastrukturę wspomagającą); infrastrukturze informacyjno-dydaktycznej.

W zakresie atrakcji turystycznych i funkcji rekreacyjnych, baza danych obejmować będzie informacje o poniżej wymienionych elementach, wraz z charakterystyką opisową zawierającą dane dotyczące: adresu lub położenia geograficznego obiektu/obszaru, krótkiego opisu typu i charakteru atrakcji, oceny stanu / jakości atrakcji oraz wartości edukacyjnej (dydaktycznej) atrakcji, dostępności terenu dla określonych grup niepełnosprawności, okresu udostępniania atrakcji (w ujęciu sezonowym i dobowym), jeśli nie jest ona stale dostępna oraz warunków udostępniania atrakcji (np. cen biletów). Atrakcje turystyczne przedstawione będą w podziale na przyrodnicze i kulturowe. Ponadto uwzględniono atuty i ograniczenia związane z istnieniem form ochrony przyrody i obszarów ograniczonego użytkowania, wynikających z przepisów prawa dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego. W tym celu zidentyfikowano lokalizację oraz określono zakres przepisów ochronnych, które mogą mieć wpływ na rozwój ruchu i zagospodarowania turystycznego, występujących w obrębie każdej z tych form. W zakresie informacji dotyczących ruchu turystycznego w etapie pierwszym zgromadzono wszystkie dotychczas zarchiwizowane informacje dotyczące tego ruchu, pochodzące z lat 2000-2013, znajdujące się w zasobach Głównego Urzędu Statystycznego i we wszystkich innych zidentyfikowanych źródłach publikowanych i niepublikowanych. Wskazano także propozycje 7 rejonów (miejsce) szczegółowego badania natężenia ruchu turystycznego oraz propozycję ankiety sondażowego badania kwestionariuszowego turystów, które przeprowadzone zostały w drugim etapie programu. Informacje zgromadzone w pierwszym etapie programu podsumowane zostały w formie raportu pt.: „Wstępny raport uwarunkowań i stanu rozwoju turystyki w LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie”.

Etap II. W tym etapie prace, nad zgromadzonym materiałem, obejmowały weryfikację i uzupełnienie na podstawie wizji terenowych informacji dotyczących zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz atrakcji turystycznych zebranych w etapie pierwszym. Ponadto wykonano analizę tych zweryfikowanych danych oraz ocenę możliwości rozwoju turystyki na podstawie zgromadzonych informacji. Istotnym elementem tego etapu było przeprowadzenie pomiarów natężenia ruchu turystycznego w wytypowanych rejonach (miejscach) oraz

przygotowanie koncepcji i wstępnego projektu strony internetowej informującej o rezultatach realizacji projektu. Etap drugi zostanie zakończony opracowaniem diagnozy uwarunkowań i stanu rozwoju turystyki w LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie. W trakcie tego etapu jego wykonawca zgromadził informacje dotyczące: liczby noclegów udzielonych w poszczególnych obiektach noclegowej bazy turystycznej oraz dokonał agregacji danych pochodzących z tych obiektów w układzie sołectw i gmin; (dane dotyczyły 2014 r.); przeprowadzonych przez wykonawcę pomiarów natężenia ruchu turystycznego w 7 rejonach (miejscach) LKP wskazanych w etapie pierwszym liczby osób korzystających z biletowanych lub rejestrowanych przez inne podmioty atrakcji turystycznych lub elementów zagospodarowania turystycznego (m.in. muzeów, basenów, płatnych plaż, wypożyczalni sprzętu, jednostek żeglugi przybrzeżnej, płatnych parkingów) (dane dotyczyły 2014 r.); opinii turystów dotyczących ich preferencji i uwarunkowań w zakresie realizowanego wypoczynku, jakości wypoczynku, atrakcji turystycznych oraz pożądaných kierunków rozwoju turystyki.

Zgromadzone w obu etapach dane dotyczące zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz atrakcji turystycznych obecnie poddawane są szczegółowej analizie, polegającej na charakterystyce przestrzennego (a w wybranych aspektach również czasowego) natężenia (rozkładu) zjawisk dotyczących zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz atrakcyjności turystycznej. Jedną z podstawowych metod tej analizy jest ocena (waloryzacja) różnych aspektów dotyczących środowiska przyrodniczego i kulturowego oraz zagospodarowania przestrzennego z punktu widzenia możliwości rozwoju turystyki. Ocena ta będzie dotyczyła: (1) atrakcyjności turystycznej obszaru LKP w aspekcie walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, (2) aktualnego zagęszczenia elementów zagospodarowania turystycznego oraz natężenia ruchu turystycznego, (3) chłonności i pojemności turystycznej obszarów i ośrodków wypoczynkowych, wynikających z ich cech przyrodniczych i zagospodarowania turystycznego, (4) przydatności terenu dla lokalizacji różnych form turystyki i elementów zagospodarowania turystycznego, wynikającej z aspektów przyrodniczych, społeczno-ekonomicznych i przestrzennych, (5) kompleksowej przydatności obszaru dla realizacji różnych form turystyki i wypoczynku oraz (6) przydatności obszaru dla realizacji różnych form edukacji. Rezultaty analiz i ocen będą przedstawione na mapach w formie numerycznej (GIS) i analogowej.

Etap drugi zakończy się sporządzeniem dokumentu pt.: „Diagnoza uwarunkowań i stanu rozwoju turystyki w LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie”. Diagnoza stanowić będzie syntezę prac zrealizowanych w trakcie obu etapów projektu. Jej zakres obejmować ma charakterystykę w formie opisowej i graficznej (w tym kartograficznej) w szczególności: uwarunkowań rozwoju turystyki i rekreacji związanych z czynnikami przyrodniczymi, społeczno-ekonomicznymi (w tym kulturowymi) i przestrzennymi (w tym krajobrazowymi), wynikających z atrakcyjności turystycznej, chłonności i pojemności turystycznej, przydatności terenu dla realizacji różnych form turystyki i edukacji oraz związanego z nią zagospodarowania, dotychczasowego zagospodarowania i ruchu turystycznego oraz opinii i preferencji turystów wypoczywających w obrębie obszaru opracowania; podmiotów działających w zakresie turystyki (organizacji turystycznych, większych publicznych i komercyjnych właścicieli i administratorów bazy turystycznej, itp.) problemów i ograniczeń związanych z rozwojem turystyki, w tym w szczególności dotyczących obszarów leśnych LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie oraz ich sąsiedztwa, wynikających m.in. z innych funkcji pełnionych przez lasy (gospodarczych,

ochronnych) oraz rzeczywistego i potencjalnego oddziaływania turystyki na lasy; kolizji i konfliktów związanych z działaniem w przestrzeni wykorzystywanej przez turystykę podmiotów, realizujących inne cele społeczno-gospodarcze i ekologiczne (dotyczące gospodarki rolnej, gospodarki wodnej, żeglugi, rybołówstwa, osadnictwa, przemysłu i rzemiosła, transportu lądowego, energetyki, ochrony przyrody, itd.).

Wykonawca projektu sporządzi wykaz kodów QR dotyczących obiektów zagospodarowania turystycznego i paraturystycznego oraz atrakcji turystycznych zakodowanych (wygenerowanych) do połowy 2015 r. Przedstawi również koncepcję i wstępny projekt struktury i zawartości strony internetowej informującej o rezultatach realizacji projektu, która w trzecim etapie zostanie wypełniona informacjami i uruchomiona.

Etap trzeci ma obejmować przygotowanie ostatecznej „Koncepcji rozwoju turystyki i rekreacji w LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie, ze szczególnym uwzględnieniem terenów leśnych”. Opracowanie zawierać będzie: szczegółową koncepcję zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego dla obszarów znajdujących się w zarządzie Lasów Państwowych i dla lasów zarządzanych przez inne podmioty; ogólną koncepcję zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego dla pozostałych terenów w granicach LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie. Wykonawca wykona również i uruchomi stronę internetową informującą o rezultatach realizacji projektu.

Koncepcja szczegółowa, przedstawiona w zakresie elementów przestrzennych ze szczegółowością odpowiadającą pododdziałom (skala 1:10 000), obejmować ma: określenie stref udostępniania terenów leśnych na podstawie prac zrealizowanych w poprzednich etapach; przeznaczenie stref dla turystyki (przedstawione zostanie w kilkustopniowej skali: od stref całkowicie wyłączonych z udostępniania dla turystyki do przeznaczonych głównie dla ruchu turystycznego); w obrębie każdej z tych stref, określenie pełniących przez nie funkcji (w tym przydatność dla edukacji) oraz sposobu ich zagospodarowania oraz wskazanie optymalnych lokalizacji form turystyki i rekreacji możliwych do realizacji na terenach leśnych (z ograniczeniami i bez ograniczeń), uwzględniające atrakcyjność, chłonność i przydatność turystyczną tych terenów; wskazania dotyczące poprawy stanu istniejącego zagospodarowania turystycznego; określenie przebiegu strumieni komunikacyjnych (pieszych lub realizowanych przy użyciu różnych środków transportu), łączących w/w strefy poprzez istniejące lub proponowane trasy (szlaki) turystyczne i elementy infrastruktury transportowej; projekt weryfikacji istniejących i wytyczenia nowych tras (szlaków) turystycznych dla różnych form turystyki i rekreacji, zapewniający spójność przestrzenną tych tras, zarówno na terenach leśnych, jak i z trasami poza lasami oraz komplementarność tematyczną tras, umożliwiającą minimalizację kolizji i konfliktów między osobami realizującymi różne formy turystyki; wskazania dotyczące lokalizacji nowych elementów zagospodarowania turystycznego oraz likwidacji istniejących elementów tego zagospodarowania nie spełniających wymogów prawnych lub zasad dobrej praktyki architektonicznej (np. budowli substandardowych, szpecących otoczenie lub silnie negatywnie na nie oddziałujących); sugestie dotyczące przekazania części gruntów leśnych na cele turystyczno-rekreacyjne (w tym modernizacji/rozbudowy istniejących lub budowy nowych obiektów zagospodarowania turystycznego); zasady i wytyczne dla realizacji gospodarki leśnej w obrębie lasów użytkowanych turystycznie, minimalizujące konflikty między różnymi funkcjami lasów, przedstawione w formie pozwalającej na ich wpisanie do planu urządzania lasu (np. wskazówki gospodarcze, czy wytyczne dla hodowli lub użytkowania lasu); wytyczne dla dokumentów z zakresu planowania przestrzennego,

w szczególności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, w zakresie turystycznego zagospodarowania i użytkowania lasów oraz ich sąsiedztwa.

Koncepcja ogólna, obejmująca tereny nieleśne, przedstawiona w formie przestrzennej w odniesieniu do rzeczywistych zasiegów występowania uwzględnionych zjawisk lub w odniesieniu do uzgodnionych pól podstawowych (skala 1:50 000) obejmować ma: wskazania dotyczące optymalnych lokalizacji wiodących form turystyki i rekreacji możliwych do realizacji na terenach nieleśnych (z ograniczeniami i bez ograniczeń), uwzględniające atrakcyjność, chłonność i przydatność turystyczną tych terenów; opis modelu zarządzania rozwojem turystyki na obszarze LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotów zarządzających turystyką na obszarach leśnych i ich relacji z podmiotami zarządzającymi turystyką w innych obszarach oraz z innymi interesariuszami związanymi z rozwojem turystyki; wskazanie obszarów możliwych do rozwoju nowego zagospodarowania turystycznego, ze szczególnym uwzględnieniem bazy noclegowej, zgodnego z zasadami rozwoju zrównoważonego w aspekcie środowiskowym, społeczno-ekonomicznym i przestrzennym; wskazanie obszarów i obiektów, w obrębie których konieczne jest ograniczenie lub likwidacja zagospodarowania lub ruchu turystycznego; wskazanie tras turystycznych niezbędnych do wytyczenia poza lasami, w celu uzyskania spójności przestrzennej tych tras w obrębie całego LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie; wytyczne dla dokumentów z zakresu planowania przestrzennego, w szczególności studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz planów zagospodarowania przestrzennego województw w zakresie turystyki poza lasami.

Ostatni element prac trzeciego etapu, obejmuje sformułowanie ogólnego programu działań w zakresie rozwoju turystyki na terenie LKP Lasy Elbląsko-Żuławskie na lata 2017-2036 (czyli w dwóch kolejnych cyklach urzędowania lasu dla Nadleśnictwa Elbląg). Program ma zawierać listę działań w zakresie „szeroko pojętego” rozwoju turystyki, planowanych do realizacji na terenach leśnych i w ich najbliższym sąsiedztwie, uwzględniającą – zgodnie z metodyką planowania strategicznego – informacje dotyczące: rodzaju planowanego działania; planowanego okresu jego realizacji (lata); szacunkowych kosztów realizacji (według cen z 2015 r.); podmiotów wskazanych (sugerowanych) do realizacji działania.

Zostaną również wskazane zadania pierwszorzędne (priorytetowe), najważniejsze do realizacji ze względu na ich rangę dla rozwoju turystyki lub uzależnienie od ich wykonania możliwości realizacji dalszych działań, zadania drugorzędne (istotne, ale nie powiązane z innymi) oraz pozostałe działania, możliwe do realizacji w dalszej kolejności. Wykonawca przetworzy informacje stworzone w trakcie prac nad „Koncepcją (...)” do postaci umożliwiającej publikację na stronie internetowej (zarówno w zakresie informacji tekstowych, jak i graficznych). W ramach realizacji tej strony, Wykonawca uwzględni możliwość korzystania z zawartych na niej informacji poprzez kody QR przy użyciu mobilnych urządzeń telekomunikacyjnych. Wykonawca zakoduje (wygeneruje) nowe kody QR dla obiektów zagospodarowania turystycznego, paraturystycznego oraz atrakcji turystycznych, które dotychczas ich nie posiadały, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów i atrakcji położonych na terenach leśnych i w ich sąsiedztwie. Dostęp do informacji poprzez kody QR powinien dotyczyć zarówno tych nowych kodów, jak i kodów wygenerowanych wcześniej przez inne podmioty, których wykaz zostanie przedstawiony w drugim etapie projektu.

Podsumowanie

Ideą opracowania „Koncepcji (...)” jest stworzenie platformy działań partnerskich na linii LP – samorządy w zakresie sporządzania i realizacji wszelkich dokumentów planistycznych i strategicznych dotyczących przestrzeni związanej z turystyką i rekreacją w regionie. W trakcie realizacji prac związanych z tworzeniem „Koncepcji (...)” odbyły się dwa spotkania konsultacyjne mające na celu zaangażowanie społeczności regionu w tworzenie dokumentu. Ponadto pracownicy Nadleśnictwa Elbląg oraz Biura Urządzenia Lasu uczestniczyli w sesjach rad gmin objętych zasięgiem opracowania w celu zachęcenia radnych do przyjęcia uchwałą „Koncepcji (...)” jako dokumentu pomocniczego w tworzonych w regionie dokumentach planistycznych i strategicznych w tym planów zagospodarowania przestrzennego.

Literatura

- Lokalna Strategia Rozwoju Stowarzyszenia LGD – Wysoczyzna Elbląska na lata 2009-2015. Milejewo, Młynary, Tolkmicko. 2009.
- Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Sejmik Województwa Pomorskiego. Gdańsk. 2012.
- Strategia Rozwoju powiatu Elbląskiego na lata 2007-2015. Zarząd Powiatu w Elblągu. Elbląg. 2007.
- Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do roku 2025. Olsztyn, 25 czerwca 2013.
- Strategia rozwoju turystyki w województwie pomorskim na lata 2004-2013. Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego. Gdańsk. 2004.
- Strategia rozwoju województwa warmińsko-mazurskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Czerwiec, 2010.

¹Mariusz Kistowski, ²Jarosław Mytych

¹Katedra Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska
Uniwersytet Gdański,
²Nadleśnictwo Elbląg
geomk@univ.gda.pl, j.mytych@gdansk.lasy.gov.pl